

զան փոփոխութիւնների ենթարկվի և նշանաւոր զարգացման հասնի, բայց զա համապատասխան է ակտաբեր թղոյների յատկութիւնների և վարակիչ հիւանդութիւնների տարածման այժմեան տեղեկութիւններին:

Միւս յօդուածներում կրառնանք վարակիչ հիւանդութիւնների ծագման և տարածման մասնաւորութիւնները նկարագրելուն, և կիսոսնք այն առողջապահական միջոցների վերայ, որոնք կարող են այդ հիւանդութիւնների առաջն առնել:

Ք. Բ. Գ. Տ. Գ.

Ս.ԶԳ.ԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ:

Վեհափառ Վաթողիկոսը իմաստնաբար ճանաչելով մեր ազգի ներկայ բարոյական դրութիւնը, եւ քաջ գիտենալով, որ ազգի վերակենդանութեան միակ հիմնաւոր յոյսը մտքով եւ սրտով կրթված եւ դաստիարակված բարեխիղճ գործօններ եւ անդամներն են, ամենայն միջոցներ կաշխատի հնարագործել միշտ եւ ամեն տեղ հայազն մանուկների լուսաւորութեան մասին: Ս. Էջմիածնի մէջ Գէորգեան ձեմարանը ոչ միայն անպատասցած Արարատեան դաշտի կենդանութիւն տուող է, ոչ միայն ազգին բարի եւ կրթված անդամներ պատրաստող է, այլ եւ Էջմիածինն իւր վաղեմի կենսական նշանակութիւն պիտի ստանայ, որով Էջմիածինը Հայութեան սիրտ պիտի լինի դարձեալ: Կյուսանք, որ ոչ որ պիտի չմտանայ, որ Էջմիածինն անհամեմատ բարձր է քան թէ որեւիցէ անձնաւորութիւնը, եւ բարձր չիւր Հայն պիտի քաջ հասկանայ, որ Էջմիածինը բարոյապէս Հայութեան տէր եւ իշխան է եղել եւ պիտի լինի: Հայն միշտ եւ ամեն տեղ պիտի մտածէ թէ Էջմիածինը Հայութեան ինչ զօրաւոր ապաստարան եղած է եւ է: Մինչեւ տասնեւիններորդ դարս, որ իրաւունքով կարող է մարդապարի դար կոչվել, որ աննպատակ եւ անօգուտ վաստակ կհամարէ կրօնի եւ ազգութեան դէմ հալածանքը, զանազան ասիացի բարբարոսներէն քանկցս կրել է Էջմիածինը մահաբեր հալածանք, բայց նորա հիմաւորը Սուրբ Գրիգորի եւ Տրդատի շինած ամուր պատերը երբէք երբէք չքանդվեցան, այլ անսասան եւ կանգուն մնացին ցարդ, պահպանելով հայկեան ազգութիւնը:

Մտածող Հայեր, պատուական Հայեր, խօսենք առանց անձնական կրքի եւ պիտի տեսնենք, որ էջմիածնի ներկան այնքան զգալի երեւոյթներ կ'ներկայացնէ Հայութեան վերակենդանութեան վերաբերմամբ, որ դժուար թէ ճշմարտապէս անձն անմխիթար մնայ: Ոտրեմն թէ որքան խորին երախտագիտութեան եւ ամենայն դժհունակութեան արժանի է ներկայ Աեհափառ Կաթողիկոսի անձնագիր, անդադար ջանքերը եւ Տագնայողութիւնները, եւ մխիթարելի եւ համակրելի են Աեհափառ Հայրապետին այն արժանաւոր դործի մէջ նորաստեղծ հայազն իշխանների քաջալերական գործողութիւնները, պատմողութիւնը կ'իկայէ անկասկած: Մտանալու չէ այս եւս, որ էջմիածինն այնքան իմաստութեան եւ փրկութեան նշաններ եւ գործեր շարունակ մատուցած է Հայութեանը, եւ անգին իւր բազմադարեւոր ծառայութեամբ վատողակած է գերագոյն հեղինակութիւն մինչեւ անգամ բարբարոսների աչքում, որ իւրաքանչիւր Հայն իւր բարոյական պարտք պիտի համարէ մեծարել էջմիածնի անունը եւ խոնարհել բարոյապէս նորա խօսքի առաջ:

Գոհութիւն Աստուծուն որ Հայերիս մէջ գանձւած են միշտ հայրասէր անձներ, որոնք այսպէս մտածելով յօժարած են ամենայն հարկաւոր միջոցին օգնութեան ձեռք կարկառել էջմիածնին հայկական կեանքի կարեւոր եւ էական պիտոյքներ հոգալու: Ամանապէս եւ այժմ'ս երբ Աեհափառ Կաթողիկոսը, տեսնելով ազգի պիպիազը, Գէորգեան ձեմարանն ընդարձակելով մասին պամեցաւ նոր ննջարան եւ սեղանատուն շինել, ոմանք պատուական Հայերն, առ այժմ' թիֆլիսից, Մօսկիայից, Պէտերբուրգից, քաջալերեցին Աեհափառ Հայրապետի դիտաւորութիւնը, խոստանալով հոգալ կարեւոր նիւթական օժանդակութիւնը: Աեհափառ Կաթողիկոսն իւր բարի եւ ազգօգուտ ցանկութեան համաձայն, յատակագիծ արդէն պատրաստած ունենալով, ասորիի Տին բարեհաճեց գնալ ձեմարանն եւ որոշելով նոր կառուցանելի շինութեան տեղը, ձեմարանի արեւելեան կողմից, հրամայեց սկսել հիմը փորել, որեւ կշարունակվի այնուհետեւ արժ. ներսէս եւ Աստուածատուր վարդապետների վերակացութեամբ: Շինութիւնը պիտի լինի ներկայ շինութեան հետ միեւնոյն գծի վերայ, նոյնպէս ճակատը դէպի հիւսիս եւ

երկայնութիւնը ՉԿ կանգուն աւելի քարոզ կրով շինված եւ
 քարեայ սիւներով ներքին յարկում նեղանաթուն պիտի լինի
 վերին յարկում ննջարանս Ժորայրիցմայր դմմելու մղմ վայր
 Բաջայոյս է Աեհափառ Հայրապետը որ ինչպէս իւր բոլոր
 մտածմունք եւ գիտութիւններն ազգի բարօրութեանն են
 նուիրված ազգի ազնուասիրտ եւ բարեսէր առաջաւորներն եւս
 սերտ կերպով կապած ունին իւրեանց սիրտն ու մտքը էջմիած
 նի հետ եւ իւրեանց նիւթական օժանդակութիւն մատուցանելը
 իւրեանց շնորհած աստուածային օրհնութենից մի մասն հա
 նելով ազգի յառաջադիմութեան համար ծանր չեն համարի
 երբէք

Վշակ լրագրի 51 Ձեռմ կարդացինք Վաղարշապատից տե
 դեկութիւններ եւ ցաւեցինք որ դարձեալ ամստոյգ տեղեկու
 թիւններ հաղորդած են որով ընթերցողներին պիտի սխա
 լեցնեն Թղթակիցը հաղորդած է իբր թէ վարդապետներից Խո
 րէն Վ. Ստեփանէն Աեհափառ Կաթողիկոսի ամենամտերիմն
 կհամարվի Մենք կյուսանք որ ամենայն պաշտօնեան իւր ըս
 րոյական պարտք պիտի համարէ ոչ թէ ամենամտերիմ ինչպէս
 թղթակիցն կկարծէ այլ ամենահարազատ եւ ամենահաւատա
 րիմ միայն լինել իւր բարեսէր իշխանութեանը եւ մենք ակա
 նատես ենք ոչ թէ մինի այլ շատերի հաւատարմութեանը Ապա
 թղթակիցը կհաղորդէ թէ Աեհափառ Կաթողիկոսը ընծայած է
 իւր հաւատարմութիւնը Խորէն վարդապետին այն օրից երբ
 իբր օգնած է նա ձեմարան բարեկարգելու Երանկան մտք
 Մենք կկարծէ ինք որովհետեւ բազմիցս հրատարակվեցաւ որ
 մինչեւ այժմ արդէն ամենքը պիտի հասկացած լինէին թէ
 ձեմարանի միակ բարեկարգիչն է մի միայն նոյն ինքն Աեհա
 փառ Հիմնադիրը Աւստի ներելի չէ երբեմն այս եւ երբեմն
 այն անունը ի նանիր առակել Վերջապէս թղթակցի այն
 խօսքի մասին իբր թէ Խորէն վարդապետն իւր գործու
 նէութիւնը չէ սահմանափակում ձեմարանով այլ սկսած է
 Վաղարշապատի երկսեռ դպրոցներն եւս բարեկարգել հար
 կաւոր է յիշեցնել որ Խորէն վարդապետը իւր կամքով ոչ
 կարող է սահմանափակել եւ ոչ ընդարձակել այս կամ այն

տեղ իւր գործունէութիւնը, քանի որ նա այր մի է ընդ իշխանութեամբ, հրամայեն երթ, եւ երթայ, եկ, եւ գայ:

Հետեւեալ ուղերձով պատիւ ունեցան շնորհաւորելու իւրեանց Վեհափառ Մեծ Խնամակալին սուրբ Յարութիւնը Գէորգեան ձեմարանի աշակերտները:

ՅԱՍՏՈՒԱՎՈՒՅԻՆ ՏՕՆԻ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՐՈՒՅՈՂԻԻ ՀԱՅՈՒԶԱՆՑ

Ք Օ Ն

Քան զգոխոցն յաւիտենից խաւար մութ

Տրգիտութեան կալաւ ըզմեզ աղտամուղտ:

Քան զգրգոխոց վիհս եւ անգունգս անյատակ

Կաշկանդեցաք ի խորս բրտանց շրջափակ,

Եւ որ նիւթէր դաւ մեզ ոսոխն չար անաստ:

Լարեաց զաղեղն, հար եւ անկաք ի տապաստ:

Անկաք տապաստ եւ մերձ առ մեօք կայր օրհաս,

Եւ կոչեաք. ո՞ գայ փրկել արդ զՀայս:

Բանն անեղին, որ զմեռեալսն այսօր

Ի մահուանէ թափեաց բազկաւն ահաւոր:

Չաստուածային ձգեալ զաջն իւր, ի բարձանց

Յըզեաց գճեզ ի փրկութիւն Հայկազանց:

Եւ զՊարթեւին ետ Բո ի ձեռս ըզմական:

Որով հերձեր ըզսեւթոյր քօղ մրթան:

Չահանդեցաւ ի Գէն յապշոպ մահ, ետ խոյս

Եւ թըշնամին ընկրկեցաւ յետս իկոյս:

Եւ որք ի դրունս գերեզմանին կայաք մօտ

Ըսթափեցաք յելից Արփուոյդ անաղօտ:

Յարուցեալքս արդ Յարուցողիդ մաղթեմք, Հայր,

Յաւերթանալ յանքոյթ ի կեանս դամս յամայր:

Ի դիմաց աշակերտաց Գէորգեան ձեմարանի:

Յագէոս Զարարեան, սնակերտ Եւ դասարանի:

Երբ Վեհափառ Հայրնայեւոր ապրիլի 3ին ճաշից յետոյ 5 Ժամին տեղեկութիւն ստացաւ Պէտէրբուրգում պատահած ոճրագործի գարշելի արարքի մասին Կայսեր կեանքի դէմ, հրա-

մայեց անմիջապէս հանդիսաւոր գոհարանական մարտանք մատուցանելըն, 4. Մ. թագաւոր կայսեր կեանքի փրկութեան համար: Մարտանքին ներկայ էին բոլոր միաբանութիւնն եւ բազմաթիւ պատիճարնաւորներն եւ ժողովրդականներն: յամսմամբ

Պ. Փ. Նաւասարդեանը կիսնդրէ տպել իւր հետեւեալ նամակը. «Արարատ» ամսագրի մարտի տետրակում տպւած է պ. Գրնունու «Թատրոն կամ հասարակաց դպրոց» յօդուածը, որի մէջ կայ մի սխալ: Ուստի կիսնդրեմ թոյլատրովի ինձ այդ սխալը ուղղել:

Կերեւի թէ յօդուածագրին յայտնի չէ, որ պ. Վ. Նահաթունեանի առաջնորդութեամբ դեռ 1867 թ. եղած են վարչապատում քանի մի թատրոնական ներկայացումներ: Փ. Ն.

Մեծ. պ. Ջարմայր Մսերեանից ստացաւ խմբագրութիւնս նորա թարգմանած «Հսկայական Ձեռքեր» վերնագրով փոքրիկ վէպ: Մեր մէջ շատ սակաւ կպատահի այսպիսի պատկերազարդ հրատարակութիւն մանուկների համար: Թէեւ վէպիկը շատ փոքր է, բայց միխթարական երեւոյթ պիտի համարվի մեր ազգատ մանկական գրականութեան մէջ: Իւրաքանչիւր երեսի կէսը զարդարված է պատկերով եւ կէսը վէպ կրովանդակէ: Տպագրութիւնը շատ մաքուր է եւ թուղթը շատ ընտիր: Գրքոյի գինը 10 կօպէկ է:

Տաշ—Բուռունից (Իգգիրից մօտ 10 վերստ) պ. Պողոս Մուրատեանը կգրէ «Արարատին» որ մեր ազգասէր եւ մեծագործ Վեհափառ Կաթողիկոսի շնորհով Արարատեան դաշտը նոր կեանք ստացաւ, երբ Գէորգեան ձեմարան շարժառիթ եղաւ Արարատեան դաշտի քաղաքներին եւ գիւղերին: Մարտի 14ին Ս. Վարդանեանների օրը առաջին անգամ եղած է Տաշ—Բուռունում ազգային հանդէս, որ գրաւել է ժողովրդի սիրտը: Յօգուտ տեղական դպրոցի նոյն հանդէսում ժողովել է հանգանակութեամբ 170 ման. կանխավճար եւ 44 մ. 50 կ. ապառիկ:

Իսկ եհն փառն Վաթողիկոսն՝ առանձին կանգակով փետրվարի
 20, 1879 թ. 56 շնորհել քարեհանգեց ներսմն ստացած
 Տէր Գարրիէլ Պատկանեանին իւր աւագ պաշանայտ թեան
 խաչ, կամիլավկայ եւ ծաղկեայ փիւօն կրելու իրաւունքը:
 -ասարցոյս քմաճպոց յմզոմց սոսկիբնիսմ ասիաճմի
 -ալ Վարդիկ կհաղորդէ Վարարատի թղթակից պարպուեալ Մար-
 գարեանը, որ սակաւահայ Վարդապետն էր: պատկերովից կրած
 զանազան հարուածներից յետոյ, կարճ ժամանակում բարե-
 հարգած է իւր դպրոցը եւ բացած է գրնդարանը: Փետրվարի
 18ին բացվել է ընթերցարանը: Ընթերցարանի միջոցով պատ-
 ճառն փրկած է Վարսի առաջնորդ գեր. Գրիգորիս Վ. Ա. Պաշ-
 նեանը եւ նորա աջակից պ. Բլէօսյանեանը: Արտի ընթերցարան
 մինչեւ ցայժմ ստացած է 1200 հատոր գրքեր: որ նուիրած են
 առաւելապէս Թիֆլիսից եւ Ալեքսանդրապոլից: Թիֆլիսի առաջ-
 նորդը խմբագրողներ, Էնֆիանեան եղբայրներ եւ միւս հայազն
 գրականաւորներ պ. Միանսարեան եւ այլն նուիրատուներ թը-
 առմն են: Ընթերցարանի կանոնը խստաճանդ է գեր. սառաջ-
 նորդը մատուցանել ի հաստատութիւն Վեհափառ Վաթողի-
 կոսին, որ փափագող է այսպիսի ազգագուծ եւ ճեւղարկութիւն-
 ների: Գրագարանի բաժանորդների թիւը հասած է 50ին: ամ-
 նականի բաժանորդական գինը 50 կօպէկ է կամ արեւելան 6
 մանէթ: Ամենայն նուէր մեծ շնորհակալութեան պիտի ըն-
 դունէ յառաջադիմութեան մէջ նոր ուղիով զանկացող Վար-
 ար: Թղթակիցը հրապարակական շնորհակալութիւն կամ տա-
 ցանէ գեր. առաջնորդին մեծ հոգաբարձուներին, պ. պ. Բլէօ-
 իտանեանին, Վեհապետեանին եւ Մերմանեանին: Չամարակալ-
 թիւնը կցանկայ օրիորդական ուսման մտարան եւ արանալ էւ պ.
 Գեորգ. Էհրամեանը սխաճ է արդէն գումարժողովել: Ինքն
 պ. Էհրամեանը պատրաստ է 1000 մ. դոճել եւ իւր տունն եւս
 նալ ժամանակաւորապէս ուսումնարանի ղեակգելու: Պ. Մար-
 գարեանը, ինքզինէ ամեն հայասեր անձից ծգնութիւն: որ չի ինի
 թէ Չայերի կրթութեան ղեկը օտարների ձեռն ընկնէ ինչ որ
 սերունդը օտարանայ Հայրութեանից: ինչպէս որ լսած են թէ Ար-
 դրու մի անգլիական միտիօնէրներ (քարոզիչներ) միտք ունին
 ղալու Վարսի երկսեռ դպրոցներ բանալու մէ յետոյ միայն

